

PSYCHOANALYSE

Jean Guir, *Psychosomatiek en kanker*, Gent. Idesça, 1991. ... blz., 430 Bfr. ISSN 0771 5862
(te bestellen bij de uitgever : Lamoral van Egnontstraat 18, B9000 Gent)

De psychosomatiek is nog grotendeels een braakliggend terrein, zowel voor de medici als voor de psychoanalytici. Ofwel aanvaardt men dat in het veld van de psychosomatiek enkel en uitsluitend biologische, anatomische, fysiologische...mechanismen betrokken zijn, en dan heeft de psychoanalyse daar niets te vertellen. Ofwel aanvaardt men dat de psychische factor een rol speelt, dat er heel wat van de ziekte aan de geneeskundige greep ontsnapt. Voor psychoanalytici is het sprekend subject meer dan een biologisch organisme. De taal bepaalt fundamenteel de wijze waarop het subject zijn lichaam bewoont, beleeft en er gestalte aan geeft. Dit betekent bijvoorbeeld dat zij aanvaarden dat er een betekende, een talige inductie van psychomatische letsels bestaat. Uit de klinische ervaring blijkt dat het niet mogelijk is reële organische letsels te doen afnemen, of zelfs te genezen, door de psychische oorzaken — die samen met andere, constitutionele factoren, hun basis vormen — in beweging, in dialectiek te brengen.

Jean Guir, psychoanalyticus en arts, toetste de gegevens hieromtrent uit de theorie van Lacan aan de eigen klinische ervaring, en bundelde na negen jaar medisch en psychoanalytisch werken een aantal uiteenzettingen tot het boek *Psychosomatique et cancer*. Het boek treft door zijn frisse, sprankelende theorie in status nescentie. De zorgvuldige vertaling is van Huguette Raes en het voorwoord van Julien Quackelbeen, allebei psychoanalisten.

De auteur gaat er vanuit dat tijdens het leven van het subject bepaalde woorden, bepaalde betekenaars, het functioneren van een gen of van een reeks genen actualiseren, die verantwoordelijk zullen zijn voor de psychosomatische letsels die ontstaan in het verloop van dergelijke fenomenen. Er zullen dan in het leven van het subject één of meerdere nieuwe fenotypen verschijnen. De psychosomatische fenomenen situeren zich buiten het register van de neurotische structuren, en hebben betrekking op het Reële, waardoor ze verschillen van de hysterische conversie. Het gaat er om een letsel dat nooit onmiddellijk omkeerbaar is in tegenstelling tot de conversie, die onmiddellijk kan verholpen worden door een interpretatie.

De geschiedenis van talrijke patiënten toont aan dat de dynamiek van de psychosomatische letsels vaak verloopt in drie tijden : In een eerste tijd is er een brutale scheiding van een geliefd wezen in de kindertijd; in een tweede tijd herhaalt die scheiding zich in de werkelijkheid, of een spel van speciale betekenaars herinnert het subject eraan; in een derde tijd verschijnt het letsel, vaak minder dan een jaar na de tweede tijd. In het psychosomatisch fenomeen is er steeds de herhaling van een onderliggend nooit geassumeerd trauma.

Tot de speciale betekenaars behoren data-betekenaars, dus cijfers, en eigennamen, die bij het uitbarsten van de ziekte vaak opduiken in holofrasen, een kluwen van versmolten, aaneengeklitte betekenaars, die niet meer door een tussenruimte van elkaar gescheiden zijn. In de klinische praktijk stelt men ook vast dat er voor het subject als het

ware een verplichting bestond om van het tegenovergestelde geslacht te zijn. Dit bevel — 'wees een man' of 'wees een vrouw' — zal aan de betekenaars 'man' en 'vrouw' een bevoorrechte plaats geven. Tevens verwijzen anatomische lokalities van de letsels, in een nog niet opgeloste mimetische aaneenschakeling, vaak naar het lichaam van een familielid of partner. De psychosomatische inscriptie in het lichaam van de patiënt verhaalt dus eigenlijk de geschiedenis van het lichaam van een ander. Dit gemimeerde object is vaak een persoon waarvan het subject in de kindertijd gescheiden geweest is. Ook incestueuze verlangens van vader of moeder naar hun eigen ouders kunnen een uitlokkende factor vormen.

Meer en meer rijst de vraag naar psychoanalyse, door subjecten die lijden aan psychosomatische fenomenen. Voor het ogenblik gaan de medici akkoord — althans in Frankrijk — dat een belangrijke psychische factor een rol speelt in het uitbreken van deze fenomenen. Een behoorlijk aantal artsen en patiënten geloven dat een psychoanalytische kuur deze aandoeningen kan verbeteren en zelfs genezen. Toch vormt dit een heel ernstig probleem : enerzijds staat de arts machteloos; anderzijds kan de psychoanalyticus nog niet beweren dat hij zich voor deze soort lichamelijke manifestaties fundeert op een precies theoretisch corpus. Analytici hebben dus nog veel werk voor de boeg. Wellicht staat de harde metafoor, dat mensen 'kankeren', niet voor niets, maar men kan in de reële pijn waarnaar ze verwijst een subtiele hoop ankeren.

Josée ROYMANS

FILOSOFIE EN THEATER

Marcel Van Spaandonck (red.), *Theater-Beelden/Mens en Wereld*, Gent. Nederlands Toneel Gent (NTG) & Snoeck-Ducaju, 1991, 272 blz., geb. geïll., 980 Fr. ISBN 90 5349 022 1

Van een lustrumboek van een toneelgezelschap dat een overzicht wil geven van zijn activiteiten (1985-1990) zal men in de eerste plaats verwachten dat het z'n eigen successen in de verf zet en dat het aankondigt wat de theater-consumenten in de komende jaren mogen tegemoet zien; ook biedt zo'n boek de nodige plaatjes van de tientallen creaties en producties uit de voorbije jaren en tenslotte zijn er de teksten van prominenten (gemeenschapsminister van cultuur, provinciegouverneur en burgemeester) om van dit boek een door de instituties (en in België zijn dan steeds politieke instituties) gesanctioneerd *lustrum*-boek te maken. De trouwe NTG-bezoekers kopen dan dit 'Lustrumboek' als herinnering aan een aantal theateravonden in Gent.

Dit NTG-boek biedt toch heel wat meer : niet alleen 'theater-beelden', maar ook de tweede titel komt uitstekend tot zijn recht : 'mens en wereld', een titel waarvoor de filosofen — inderdaad ! — gevoelig moeten zijn, want is deze conjunctie mens *én* wereld